

Hoofdstuk 7

Aantekeningen lesmateriaal & reader

Verruwingstheze = een verruwing van de samenleving is een fenomeen waarbij criminaliteit, drugsgebruik, diefstal, gebrek aan respect en agressie een rol gaan spelen. Waarden als respect, trouw en eerbied voor het leven verliezen voor een deel hun betekenis. Het ondersteunt de stelling dat de waardebeleving in onze samenleving bergaf gaat en dat morele grenzen vervagen. Er is een toename van een ruwe houding ten opzichte van de medemens, de samenleving en het leven in het algemeen. Pessimisme overheerst.

Raes spreekt over een **blasé** persoon: iemand die streeft naar bevrediging van eigen lusten en daarbij zeer permissief is, maar die ook uiterst intolerant reageert wanneer aan hem/haarzelf geraak wordt.

Wat veroorzaakt verruwing?

Er zijn veel potentiële oorzaken (individualisering, secularisering, relativisme, etc.), maar bespreekt men de Amerikaanse visie dat de 'crisis van het gezin' een mogelijke oorzaak is. Gezinnen zouden in crisis zijn en dit zou zijn effecten hebben op de samenleving. Herwaardering van het gezin, gebaseerd op het huwelijk en traditionele family values zou de verruwing tegengaan. Het bewijs dat gezinnen in crisis zouden zijn, is het toenemend aantal echtscheidingen, eenoudergezinnen en nieuw-samengestelde gezinnen. Daarnaast wordt de afwezigheid van vaders als bewijs aangeleverd. Zeker wanneer de staat geen sociale zekerheid biedt, kan de afwezigheid van de vader leiden tot ernstige financiële problemen. Het gaat niet alleen om het feitelijke ontbreken van de vader, maar ook om het ontbreken van gezag, normen en de wet in het gezin. De verschuiving van een autoritaire opvoeding naar een permissieve opvoedingsstijl wordt ook gezien als een element van gezinscrisis.

Maar, gezin en samenleving is geen eenzijdig verband, het is een spiraal van de twee die elkaar wederzijds beïnvloeden. Dit is belangrijk, omdat de verantwoordelijkheid voor verruwing dus gedeeld wordt en niet alleen bij het gezin geplaatst kan worden. Gezinnen kunnen dus ook niet simpelweg de maatschappij beschuldigen.

Er is veel discussie in de maatschappij over afwezige vaders en het probleem hiervan. Het zou een probleem vormen, omdat kinderen een verminderde sociaal kapitaal (ouderlijke investering) ontvangen als hun vader er niet is (omdat biologische vaders meer zouden investeren dan niet-biologische). Bovendien heeft een eenoudergezin het vaak financieel moeilijker, wat de ontplooiing van het kind beperkt. Hierdoor zou een kind kansarm kunnen zijn en zich keren tot allerlei crimineel gedrag en verruwing van de samenleving veroorzaken. Jongens krijgen bij afwezigheid geen positief mannelijk rolmodel te zien waarop zij hun gedrag kunnen baseren, waardoor ze zich gaan afzetten tegen hun omgeving (en problemen gaan veroorzaken). Een sterk autoritaire vader is niet fijn en goed, maar zou nog altijd beter zijn dan een afwezige volgens Blankenhorn.

Ook in Europa leeft dit debat onder sommige denkers. Aanvullend melden zij dat kinderen moeten leren omgaan met grenzen. De afwezigheid van de ouders en hun moeilijkheid om 'neen' te zeggen, leidt dus ook tot problematisch gedrag en verruwing.

Een pessimistische kijk op de evoluties in het gezin gaan vaak samen met een optimistisch beheersingsstreven. Hoe meer men het gezin als traditioneel instituut wil beschermen en bewaren, hoe pessimistischer men vaak wordt over de nieuwe ontwikkelingen en omgekeerd.

Gehuwd zijn gaat samen met een hoger geluk en betere financiële vooruitzichten. Het zou dus ook goed zijn voor de samenleving en verruwing tegengaan. Hierdoor wordt (voornamelijk in de VS, maar ook wat in Europa) en promotie gevoerd ter bevordering van traditionele gezinswaarden (door neo-conservatieven en neoliberalen).

Kritiek op het bevorderen van traditionele gezinswaarden

Browning erkent het probleem van de afwezige vader (male problematic). Hij benadrukt echter dat dit niet mag leiden tot het promoten van sacrificiële liefde, liefde gekenmerkt door overgave en offer (denk aan de bovengrens van ethiek!). Van primair belang is de gelijkwaardigheid (just love) tussen man en vrouw. Sacrificiële liefde kan eventueel wel ten dienste staan hiervan en soms zelfs noodzakelijk zijn om tot gelijkwaardigheid op langere termijn te komen. Ook in de relatie tussen ouder en kind moet gelijkwaardigheid centraal staan. Browning benoemt zijn positie als **'kritisch familialisme'**. Hij erkent het belang van het gezin en pleit ook voor het gezin gebaseerd op het huwelijk, maar niet ten alle prijze. Brownings 'kritisch familialisme' houdt eveneens een pleidooi in voor sociale ondersteuning en solidariteit met reeds bestaande eenoudergezinnen, nieuw-samengestelde gezinnen, gezinnen gebaseerd op een homoseksuele of lesbische relatie, singles, etc.

Verder dan een kritisch familialisme

Andere analyses en kritieken slaan belangrijke aspecten van het gezinsleven over, zoals de kwaliteit van de gezinsrelaties zelf en in het bijzonder de gelijkwaardigheid in deze relaties. Als dit ontbreekt, kunnen gezinnen zelf oorden van verruwing worden.

Albrecht benadrukt hierbij de interdependentie tussen verschillende maatschappelijke instituties. Ze stelt de kritische vraag of het gezinsideaal van Browning wel is weggelegd voor gezinnen die over minder middelen beschikken en die op sociaal vlak met moeilijkheden te kampen hebben. Voor kansarme gezinnen is gezinsleven een (moeilijk haalbaar) ideaal. Dit hangt samen met factoren als armoede en afkomst. Er is hier moeilijk over oorzaak of gevolg te oordelen. De bredere sociale situatie van een gezin moet in rekening gebracht worden wanneer over het gezinsleven gesproken wordt.

Het zijn niet enkel gezinnen en hun directe sociale omgeving (micro- en meso-niveau) die moeten veranderen, maar ook op politiek, economisch en sociaal vlak moeten maatregelen genomen worden ter ondersteuning van gezinnen. Een hoger inkomen, een betere gezondheid, een betere vorming, al deze aspecten dragen zowel bij ouders als kinderen bij tot het gezinsleven als dusdanig. Vaak zijn het ook externe factoren (meso- en macro-niveau) die ertoe bijdragen dat de gezinsrelaties zelf zeer moeilijk worden: werkloosheid, te krappe huisvesting, werkdruk, etc.

Gevaren van simpelweg gezinnen (zonder traditionele waarden) aanwijzen als creators van verruwing:

- Stigmatisering van deze gezinnen
- Reële noden van het gezin zullen over het hoofd worden gezien
- Er zal geen aandacht zijn voor positieve krachten van het gezin

Ecologische visie

Blum biedt een genuanceerd model aan om naar gezinnen te kijken en hun verhouding ten opzichte van allerlei verruwingsfactoren te interpreteren. Zijn basisvraag is: waarom slagen sommigen die opgroeien in zeer moeilijke situaties er toch in een gezond en gelukkig leven uit te bouwen? Hij komt tot een model van beschermende factoren en risicofactoren in de levensloop van mensen. Dit is de **'risk and resilience' benadering**.

Doel is een goede opvoeding en ontwikkeling voor ieder. Onder goed functioneren worden fysische, emotionele en sociale aspecten verstaan. Blum spreekt op fysisch vlak van geen overgewicht, geen ongewenste zwangerschap, gezondheid, etc. Op emotioneel vlak betreft het een gevoel van geluk, geen zelfdoding, geen depressie, etc. Op sociaal vlak kunnen we zien goede relaties, inzet op school, positieve relaties met leeftijdsgenoten, etc. (Kritische vraag: verbasoluteert dit doel niet het 'gezondheids-' of 'geluksethos' ten nadele van de mens als heel persoon?)

Wanneer gekeken wordt naar factoren die een positieve of negatieve invloed kunnen hebben, moeten verschillende niveaus in acht genomen worden. Blum ontwikkelde hiervoor een model gebaseerd op het ecologisch model, dat verder werd uitgewerkt door Bronfenbrenner.

Bronfenbrenner vertrekt vanuit het kind en gaat na welke verschillende milieus een invloed hebben op het kind. Het model geldt echter ook voor het gezin in het algemeen. Het individu en het gezin staan onder voortdurende invloed van grotere instituties en levensdomeinen. Het model wil vooral onderzoek doen naar de relaties tussen de verschillende milieus en naar hun waarneming en beleving door de mensen zelf. Bronfenbrenner onderscheidt vier systemen:

1. Microsysteem

Verwijst naar de interne interacties van het bestudeerde systeem (hier 'gezin').

2. Mesosysteem

Verwijst naar de directe levensdomeinen waarmee een individu in aanraking komt en die op zichzelf ok als microsysteem kunnen worden gezien (BV: werkplaats).

3. Exosysteem

Verwijst naar de terreinen waarmee een individu in contact komt via iemand anders uit het microsysteem (BV: voor ouders is de schoolwereld van kinderen een exosysteem en voor kinderen is de werkplaats van de ouders een exosysteem).

4. Macrosysteem

Verwijst naar wereldbeschouwingen en instituties, zoals de economie, het gerecht, de godsdienst, etc.

Volgens Blum zijn risicofactoren op het niveau van de gemeenschap bijvoorbeeld een slecht politiek beleid, gewelddadige media, maar ook het leven in een eenoudergezin. Beschermde factoren hier zijn religieuze instituties, genoeg gezondheidsvoorzieningen, volwassenen die zorg dragen voor het kind naast de ouders, etc.

Risicofactoren op het niveau van het gezin zijn laag opgeleide ouders, psychische problemen in het gezin, geweld, ouders die met stress kampen, een te strikt autoritaire opvoedingsstijl, etc. Beschermende factoren zijn ouderlijke aanwezigheid, contact met de bredere familie, grote cohesie van het gezin, het hebben van twee biologische ouders, democratische opvoedingsstijl, etc.

Aandacht voor het gezin, beleidsmaatregelen ter bevordering van gezinnen zijn noodzakelijk, maar op vier terreinen moet daarbij voorbehoud gemaakt worden:

- De andere factoren op micro-, meso- en macrovlak mogen niet verwaarloosd worden. Het ecologische model is daarbij een conceptueel uitgangspunt. Er is een voortdurende interactie tussen de verschillende niveaus, wat maakt dat niet één niveau alle schuld kan dragen.
- Het is belangrijk om niet enkel de negatieve factoren (risicofactoren) te zien, maar om vooral oog te hebben voor positieve elementen (beschermende factoren). Risicofactoren hoeven niet altijd te leiden tot negatieve uitkomsten, heb vertrouwen ook in veerkracht en weerbaarheid.
- Er moet worden opgelet voor het louter focussen op de externe vorm van gezinnen (bv. vader + moeder). Het is vooral de interne kwaliteit van de relaties die van groot belang is en de verwachte gevolgen van de externe gezinsvorm vaak sterk beïnvloedt.
- Er moet opgepast worden voor moralisering, veroordeling en stigmatisering van gezinnen. Het concept empowerment en ondersteunen moet centraal staan, niet moraliserend veroordelen.

Is er werkelijk sprake van gezinscrisis en verruwing, of enkel van verandering? Dit kan in vraag gesteld worden, omdat er naast cijfers voor ook cijfer bestaan die het tegenovergestelde beweren. Het is dus geen eenduidig iets.

Wanneer de evoluties in de samenleving enkel in negatieve termen omschreven worden (cultuurpessimisme), leidt dit vaak tot een tegenbeweging. Een dergelijke tegenbeweging kan mogelijk wel effectief zijn, maar doet onrecht aan de complexe werkelijkheid (risico bestaat dat men mensen ontmoedigt en massief culpabiliseert).

De 'verruwingsthese' en daaraan gekoppeld de oproep tot een waardenreveil kan de vorm aannemen van 'hyperstabiliteit'. In reactie op de vaststelling van 'hyperlabiliteit' of doorgedreven tolerantie, relativisme en het wankelen van alle zekerheden kunnen mensen ertoe geneigd zijn te zoeken naar vaste zekerheden. De verruwingsthese speelt hierop in. Zekerheid gaat hierbij boven hermeneutiek en interpretatie.

De auteurs van de tekst uit de reader willen het gezin als een **bron van menselijkheid** en als **leerschool van humaniteit** voorstellen. Het gezin is een 'leerschool' van menselijkheid, het gezin is niet enkel omwille van zichzelf belangrijk of omwille van mogelijke positieve effecten, maar wel omwille van het heel eigen karakter, namelijk het vormen van personen in menselijkheid. Het gaat hier over de hele persoon en over de mogelijkheid tot groeikansen, niet zonder meer over 'positieve effecten'. Waarden zoals liefde, vergeving, respect en eerbied, zorg voor elkaar, en vertrouwen kunnen in een gezin op een bevoorrechte manier, vanaf de geboorte ervaren en beleefd worden. Dit helpt bij de volledige menselijke ontplooiing. Op die manier is het gezin dus een instituut met een bijzondere waarde voor ouders en kinderen.

Het is evenwel belangrijk om niet alles van het gezin te verwachten. Wanneer mensen voor hun vorming enkel aangewezen zijn op het gezin, wordt onrecht gedaan aan de ontplooiing van deze mensen of kinderen en ook aan het gezin zelf, dat overvraagd wordt.

Het gezin heeft een belangrijke rol te vervullen in het vormen van mensen. Paul Moreau spreekt over de 'opvoeding tot burgerschap en democratie', waartoe het gezin een zeer belangrijke bijdrage levert. Kan het gezin echter waarden en vaardigheden aanleren, wanneer deze in het gezin zelf niet beleefd en beoefend worden?

+ Bisexual: A person who is attracted to two sexes or two genders, but not necessarily simultaneously or equally. This used to be defined as a person who is attracted to both genders or both sexes, but since there are not only two sexes (see intersex) and there are not only two genders (see transgender), this definition is inaccurate.

+ Transgender: A term for people whose gender identity, expression and/or behavior is different from those typically associated with their assigned sex at birth. Transgender is a broad term and is good for non-transgender people to use. "Trans" is shorthand for "transgender."

+ Queer: A political statement, as well as a sexual orientation, which advocates breaking binary thinking and seeing both sexual orientation and gender identity as potentially fluid. The term is a simple label to explain a complex set of sexual behaviors and desires. For example, a person who is attracted to multiple genders may identify as queer. Many older LGBT people feel the word has been hatefully used against them for too long and are reluctant to embrace it. Can be used as an umbrella term to refer to all LGBTIQ people.

+ Intersex: Intersex is a set of medical conditions that feature congenital anomaly of the reproductive and sexual system. That is, intersex people are born with "sex chromosomes," external genitalia, or internal reproductive systems that are not considered "standard" for either male or female. The existence of intersexuals shows that there are not just two sexes and that our ways of thinking about sex (trying to force everyone to fit into either the male box or the female box) is socially constructed.

Tekst: Van Klinken

Homoseksualiteit leidt nog steeds tot veel conflicten. Homoseksualiteit is een identity marker geworden.

- Verklaring Bos: relatie met hermeneutiek (recht op historisch-kritisch lezen van de Bijbel)
- Verklaring is onvoldoende volgens Van Klinken
 - Er zijn andere kwesties die met hermeneutiek te maken hebben en minder controverser oproepen.
 - Er zijn andere kringen waar dezelfde controverser bestaat en waar geen probleem is met hermeneutiek.

Queer theorie = Kritische theorievorming betreffende seksualiteit die seksualiteit ziet als een constructie. Menselijke seksualiteit wordt gevormd binnen en door sociale discoursen. Het is statisch fenomeen en neemt verschillende vormen aan in verschillende historische, culturele en religieuze contexten. De theorie analyseert en deconstrueert de betekenisystemen en sociale ordeningen waarbinnen seksuele verlangens en ervaringen worden gedefinieerd en waarbinnen seksuele categorieën en identiteiten worden geproduceerd.

Queer theologie = Het analyseren en deconstrueren, maar ook het uitdagen en transformeren van de religieuze en theologische constructie van seksualiteit. De christelijke traditie heeft een sterk heteronormatieve ordening van seksualiteit ontwikkeld, wellicht in een poging om haar eigen queerness te verbergen.

Bos onderscheidt elf stadia van acceptatie van homoseksualiteit binnen de protestantse kerk. Volgens deze stadia is de emancipatie voltooid als openlijke homoseksuele leden officieel worden toegelaten tot rituelen. Maar hierbij zijn twee bedenkingen:

- Zijn de religieuze gemeenschappen niet langer heteronormatief of onderwerpen zij homoseksuele leden nog steeds aan een set van heteronormatieve gedragingen? Vanuit queer perspectief gaat men eerder pleiten voor bekritisering van heteroseksualiteit dan voor acceptatie van homoseksualiteit.
- Wat met biseksuelen, transgenders, etc.? Zij worden zowel geconfronteerd met heteronormativiteit als met homonormativiteit. Vanuit queer perspectief gaat men deze thema's wel bespreekbaar maken, niet zozeer als nieuwe categorieën voor een zoveelste identiteitspolitiek, maar als uitdrukkingen van de pluraliteit, ambiguïteit en complexiteit die menselijke seksualiteit kenmerkt.

Queer perspectieven breken de klassieke discussies over geloof en homoseksualiteit open en ze verstoren de zelfgenoegzaamheid van gemeenschappen die vergevorderd zijn in de zogenaamde stadia van homoacceptatie. De queer theologie ondervraagt en ondermijnt alle identiteitspolitiek omtrent seksualiteit. Identiteit wordt radicaal verbonden met seksualiteit.

Tekst: Rahman

Deze tekst wilt duidelijk maken dat de interpretatie van wat homoseksueel is kan verschillen tussen personen en culturen (sociaal construct, denk aan lessen prof Gijs).

Homoseksualiteit wordt ook anders benadert per religie. In sommige vormen van het christendom kan je homoseksueel zijn en dan zondig zijn. Bij de islam ligt dit anders. Hier wordt soms het argument opgebracht dat omdat homoseksualiteit onverenigbaar is met de islam, je nooit islamitisch en homoseksueel kan zijn. De twee sluiten elkaar uit. In principe bestaan er dan geen islamitische homoseksuelen.

Door de identiteiten en ervaringen van LGBT-moslims te onderzoeken, wordt de wijdverspreide culturele veronderstelling betwist dat moslimculturen en seksuele diversiteit elkaar uitsluiten. Het weerlegt dat het begrip 'homo-identiteit' iets exclusiefs westers is. Echter, de westerse versie van de homo-identiteit is slechts één versie van moderne homoseksualiteit. Homoseksueel gedrag komt voor in islamitische culturen. Maar, het westerse geïndividualiseerde begrip van homoseksualiteit (de 'egalitaire versie' volgens auteurs) is grotendeels afwezig in deze culturen. Het komt overal verschillend voor!

LGBT-rechten worden nu door een bredere maatschappelijke cultuur in het Westen gezien als een vaststaand criterium van een moderne democratische maatschappij. Bij debatten over immigratie (van moslims) wordt de aanvaarding van seksuele diversiteit discursief en soms letterlijk gebruikt als een test om te zien of de immigrant wel 'past' in de gastmaatschappij (is appropriatie van LGBT-kwesties, **VB**: Wilders die homoseksuelen en hun rechten gebruikt om Polen en Marokkanen buiten te sluiten).

Er zijn bewegingen die herinterpretaties maken van religieuze teksten die queer theorie vriendelijk zijn.

Denk bij deze tekst: Hoe relateert dit aan queer theorie? Hoe maken we ruimte voor alle vormen van seksualiteitsbeleving? Hoe en waarom is dit anders per cultuur? Moeten wij ons westers idee van wat homoseksualiteit opleggen aan anderen (zorgt vaak voor weerstand en nog meer stigmatisering in andere culturen! Maar kunnen we er ook vrijheid mee afdwingen?)? Is dat goed/slecht?

Ook: is er toch een universele waarheid van wat homoseksualiteit is onder al die uitingsvormen (essentialisme vs. constructionisme)? Denk hierbij ook aan het universele, traditionele gezin. Boeit de vorm echt? Of gaat het om gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid meer?

Ook: is stigmatisering dan wel universeel? Baseert discriminatie van homoseksuelen zich op verschillende afkeurende ideeën erover? Heeft discriminatie andere vormen in andere culturen?

Tekst: Andriaens en De Block

Deze tekst bespreekt het idee van de term homofobie (is het een ziekte?) tegenover homonegativiteit. Homonegativiteit blijkt niet alleen voort te komen uit een gebrek van kennis over homoseksualiteit. Er zijn veel redenen om homofobisch te zijn, sommigen zijn heel uitgedacht (**BV**: natuurwetsdenken).

Voor sommigen maakt het verschil in hun homo-acceptatie of homoseksualiteit is aangeboren (essentialisme) of dat het is aangeleerd/gevormd (constructionisme). Het definitieve antwoord hierop weten we niet. Er wordt veel wetenschappelijk onderzoek naar gedaan, terwijl er geen onderzoek wordt gedaan naar de aard van heteroseksualiteit. Zou het moeten boeien wat er uit onderzoek naar voren komt, is niet gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid boeiender in een relatie? Is onderzoek niet biased door wie het uitvoert? Je kan niet uit wetenschappelijk onderzoek direct moraliteit halen of ethiek bepalen.

Soms helpt wetenschap wel met vooruitgang ethiek (**VB**: onderzoek naar HIV/aids, voorheen werd het gezien als straf van God die homoseksuelen treft, maar door onderzoek tijdens de aids crisis kwam naar voren dat het simpelweg een virus was dat iedereen kon treffen en waartegen mensen konden proberen medicijnen te ontwikkelen).

Vraagstukken:

+ Maakt het voor een hulpverlener niet uit of je nu samenblijft met je partner of niet, als je zelf maar gelukkig wordt? Of is het behouden van een relatie een doel op zich? Welke aspecten spelen hierbij een rol?

Een vraagstuk is nooit eenzijdig, er moet altijd een balans worden gevonden tussen extremen. Een relatie behouden in alle omstandigheden is niet gezond, hiermee wordt een relatie verheven tot heilig. Het is niet oké om een relatie te blijven ondersteunen wanneer deze niet is gebouwd op rechtvaardigheid (Farley) en aan absolute minimumethiek voldoet (Cornu).

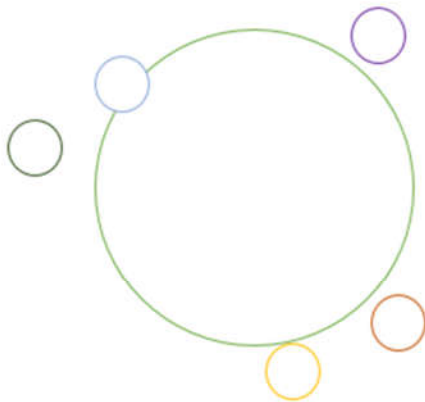
Het weggooien van banden en relaties met anderen voor het eigen geluk is ook niet een optie die altijd juist is. Alhoewel dit zeker aangemoedigd kan worden in zeer extreme (of toxische) situaties, moet er rekening mee worden gehouden dat mensen relationeel zijn en altijd een onderdeel van een systeem vormen.

Hoe kan een persoon zich beter voelen binnen dit systeem? Hoe kan dit systeem zodanig veranderen dat het ook deze individu ondersteunt? Dat zijn enkele vragen die gesteld moeten worden om niet meteen tot extremiteiten te komen.

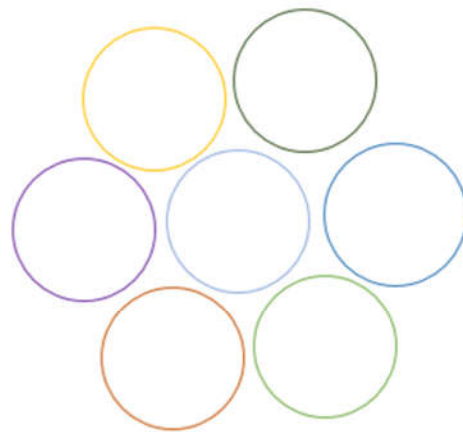
+ Wat voor kritiek is er te brengen op de term homo-acceptatie?

Homoacceptatie is een goed gebeuren! Maar het neemt nog niet de beleving van homoseksualiteit mee. We moeten niet alleen vanuit een bepaalde norm kijken naar een andere norm en die dan accepteren of ombuigen om tot onze norm te passen. We moeten ook vanuit de beleving/ervaring van die andere norm durven kijken en dingen durven ondernemen.

Op dit moment, omdat er heteronormativiteit heerst, worden homoseksuelen geaccepteerd, maar aan de marge van de norm als alternatief (linker illustratie). Idealiter gaat de acceptatie ooit verder tot de tweede illustratie. Er is dan niet acceptatie van de norm voor een afwijking, maar een algeheel andere samenleving. Hiervoor dient queer theorie dan ook: over alles nadenken. Niet alleen de 'afwijking' is een construct, ook de hoofdnorm is een construct (dus ook heteroseksualiteit)!

Er is één norm die onveranderd blijft, alternatieven mogen aan de rand leven of aangepast toetreden ('acceptatie').

Iedere norm/variantie is zijn eigen cirkel en alle cirkels leven door elkaar heen en naast elkaar. Alles is een construct (queer).

+ Wat wordt bedoeld met heteronormativiteit? Is onze samenleving erdoor gekenmerkt? Hoe? Is onze samenleving tolerant ten aanzien van homoseksuelen?

Heteronormativiteit is erg aanwezig. Er wordt standaard verwacht dat je gaat daten en samenwonen en trouwen met iemand van het andere geslacht. Als je 'anders' doet dan dat, is dat Een Ding waar je over uit de kast moet komen en dat je aan iedereen moet vertellen en uitleggen. De samenleving en commercie richten zich ook op heteroseksuele koppels. Zo bevatten alle reclames, producten, etc. afbeeldingen van heteroseksuele koppels. Het is een onuitgesproken norm die je niet opmerkt als je eraan voldoet, maar waar je constant tegenaan loopt zodra je er niet aan voldoet.

Door een toenemende holebi-acceptatie is de heteronormativiteit niet minder geworden, het heeft enkel extra ruimte gemaakt voor een 'andere optie.' Denk aan de tekening van de cirkels!

+ Wat wordt bedoeld met 'homoseksualiteit' als identity marker?

Een identity marker is iets waarmee je je identiteit vormt. Homoseksualiteit als identity marker wilt dus zeggen dat (de ervaring van) homoseksualiteit een onderdeel vormt van de identiteit van een persoon: een persoon kan zich actief gaan identificeren als homoseksueel, in plaats van het enkel onbewust zijn of 'gewoon' ernaar handelen en het ervaren.

+ Is complementariteitsdenken vooruitstrevend?

Bij complementariteitsdenken wordt er onderscheid gemaakt tussen twee groepen (vrouw vs. man, homo vs. hetero), maar ze zijn complementair en hebben elkaar nodig. Ze worden dus gezien als evenveel waard. Dit lijkt op het eerste gezicht bevrijdend, vooral voor homoseksuele rechten. Maar tegelijkertijd is het een soort toekennen aan de natuur (natuurwetsdenken, essentialisme). Essentialisme staat tegenover constructionisme: dingen zijn gecreëerd en kunnen veranderen. Is deze essentialistische manier van complementair denken wel echt zo gelijkwaardig als voorgesteld? Bij man/vrouw vinden we essentialisme tegenwoordig vaak negatief, maar bij denken over homoseksualiteit ligt dit nog anders.

+ Heeft essentialisme/natuurwetsdenken ons ook positieve dingen gebracht?

Natuurwetsdenken wordt vaak misbruikt om bepaalde visies te gaan cultiveren, voornamelijk met een focus op biologisch verschillen, etc. Maar natuurwetsdenken is ook de aard van de mensenrechten! 1984: universele verklaring van de rechten van de mens. Waarom verdedigen wij deze universele mensenrechten? Dit heeft te maken met een fundamentele aanname dat er iets essentieel is, heel erg eigen aan de mens, dat niet zomaar geschonden kan worden. Er zit iets heel basaal achter dat kijkt naar hoe de mens ineens zit, en hoe kan hier rationeel over nagedacht worden? Vanuit dit denken kunnen concrete wetten worden gemaakt.